

a dormir», Coromines,² mentre que d'altres han usat el correlatiu temps imperfect: «retornada per fi, va trobar-se enmig d'aquella boscuria feréstega: la lluna s'era posta *estones havia*; el cel estava ennuvolat ...», Ruyra (O. C., 128a). «L'home al veure'l s'aixecà, desfermà un cavall qu'*estona* que gratava a terra», Genís Aguilar (*Mercè de Bellamata*, 1878, 202): calia accentuar *estonà*, que de fet es pronuncia *estoná*, cf. fr. *piéça*.

Es sabut que hi ha hagut una polèmica sobre l'etimologia germànica d'aquest mot, tot i que ja la va reconèixer Diez fa més de cent anys. Spitzer (RFE xvi, 149) s'hi oposà amb arguments tan hàbils que obtingué inclús l'assentiment de M-Lübke i Gamillscheg; el que proposava Spitzer era una rebuscada combinació llatina, tan arbitrària i amb fonaments tan inexactes que ja no cal insistir a refutar-la més. Perquè ja vaig reaccionar amb un article publicat el 1951 (reproduït en *EntreDL* III, 42-4), tornant a demostrar l'origen germànic definitivament; endemés també ho havien fet Moll (*AORBB* III, 69; *AlcM*) i Rohlf (ASNSL CLXIII, 313). Entre altres coses vaig posar de relleu que aquest germanisme s'havia mantingut també en l'aragonès medieval, i en la forma *estonda*, on el manteniment de la *ND* d'acord amb la fonètica del dialecte, comprovava terminantment l'ètimon germànic: «Más val *estonda* ganosa que día pereçoso» en els refranys aragonesos del S. XIV, p. p. Rius i Serra en la RFE XIII (1926), 368; i el copista aragonès del *Libro de Alexandre* substituïu sistemàticament per *estonda* el mot *rato* de l'altre ms. (P, vv. 2478d, 2509b, 2512c, 2593a).

I no solament la *-ND-* d'aquesta forma prova que no es tracta d'una *-N-* intervocàlica llatina, com pretenia Spitzer, perquè el mot existeix també en el gascò pirinenc, i allà una *-n-* entre vocals no pot sortir de *-N-* sinó precisament de *-ND-* (o en tot cas *-NN-*): en efecte *estouno* s'usa com en català a la Baròssa i a la Vall d'Usto (Comenge-Coserans, Rohlf, *Le Gascon*, § 111). És doncs segur que els mots portaren aquest mot germànic a les terres romàniques que van dominar. Perquè en efecte també certs parlars d'Itàlia van adoptar aquest terme, del llenguatge dels ostrogots. Si bé és veritat que el mot *istunda* usat per un escriptor sard del Logudoro, de l'any 1615, no sembla pertànyer al sard propi, sinó com a manlleu de la costa toscana (MLWagner, ASNSL cxxxv, 119), en canvi es troba *stonda* «spazio di tempo» en parlars locals de l'O. de Toscana (Alta Garfagnana i prov. de Lucca), cors *stonda* 'estoneta', i hi ha el nom de persona medieval (evidentment un motiu) *Malastunda* a Ferrara, com ha indicat Rohlf més tard en diverses notes (ASNSL CLXXVIII, 35-6; CCI, 76; *Jt. Gramm.*, § 72).

Quant a l'argument de Spitzer que el mot germànic no degué existir en gòtic perquè és propi del germànic occidental, i el gòtic usava *hweila* per traduir el gr. *ώρα*, no té cap valor. Els dos tipus germànics *HWILA* i *STUNDA* coexistirien en totes les branques germàniques, com hi coexisteixen en alemany (*weile* en anglo-saxó *stunde*) i en altres llengües de la família,

car no eren pas ben sinònims; d'altra banda el significat de 'hora, 60 minuts', en l'al. *stunde*, és una innovació moderna, no anterior al S. xv; abans, allí com a les altres llengües significà diverses nocions de temps des d'un instant fins a una estonada llarga, i el més sovint allò que entenem nosaltres per 'estona'.³ L'única modificació que calia fer, doncs, a l'ètimon gòt. **STUNDA* que postularen Diez i el primer REW, era posant-hi **STUNDō*, puix que els femenins són en *-ō* en gòtic, en correspondència amb la forma de totes les llengües germàniques; però tant se val, perquè aquests femenins gòtics en *-ō* eren sempre adaptats en romànic en la forma *-A* (*LAJWERKō* > gall. *laverca* 'alosa', etc.). El mot germànic va ser manllevat pel lit. *stundas*, i justament com que les llengües bàltiques estaven en contacte amb els sectors més orientals del domini germànic, les raons són per creure que fou el gòtic el qui el transmeté al lituà. Altrament és fals que *STUNDA* sigui un tipus d'extensió només parcial en germànic, car és tan propi de les llengües escandinaves com de les de la branca occidental: el fem. *stund* es troba ja en escandinau antic (traduït «veile, zeit, stunde»), i es troba igualment en les altres llengües escandinaves: dan. *stunn* subst. f. «time, while», om en *liden stund* = angl. *in a little while*; i igual en noruec, on llegim *stunn* amb el sentit d'"estoneta" en manta obra de Ibsen: «Svanhild betragter ham en *stunn*» 'Svanhilda se'l mira alguns moments', p. ex. (en *Kærlibetens Komædie*, 32).

DERIV.: *Estonada* [1391], especialment usual a Eivissa (Villangómez, *L'any en Estampes*, 13) i en parlars xipelles pirinencs (*una stunáda*, Tuixén, 1964). *Estonassa*. *Estoner*. *Estonejar*. *Estoneta*.

¹ Aquesta és la pronúncia general a Barcelona i per tot. És veritat que se sent *estóna* a gent de Girona i d'aquella comarca [1915...], però és per ultracorreció de la pronúncia gironina tipus *bóna*, *tró*, *sóna*, *pónt*, etc. (segons *AlcM* aquesta pronúncia falsa arribaria fins a l'Alt Emp., Olot, Ribes, etc.; de tota manera em sembla que fins en aquells llocs això és cosa minoritària). — ² *Presons Imag.*, cap. *La Cova dels Llops*, així en l'autògraf, però com que això en rigor era contrari a la lògica gramatical, va canviar-ho en *feia estona* en imprimir l'obra. Recordo que havent usat *estona ha* en la trad. d'una comèdia de Terenci, Carles Riba m'ho desaprovava (1955) com a «arcaisme». És curiós que tingués aquesta idea, perquè les cites d'aqueixos tres grans escriptors moderns provenen prou que no ho és, però potser sí en comarques del Migdia del Princ. (la base del seu vocabulari era tortosina), i no nego que a Barcelona se sent més *ja estona* que *estona ha*; peròestic segur d'haver-ho sentit dir a excel·lents parlants barcelonins, i potser més cap al NE. En tot cas, fins si decau, és decadència recent, i la llengua literària hauria de reaccionar per mantenir-lo com a peça útil i breu del llenguatge viu: la pronúncia és *estoná* com si fos un sol mot. La millor equivalència del fr. *piéça* (el seu equivalent rigorós), ll. *nuper*, oc. *tout-escàs*, angl. *recently*, i un bon acompanyant i